

Asia: VN/13605/2023 ja VN/13604/2023

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja hyvinvointialueiden rahoituksesta annettujen asetusten muuttaminen (siirtolaskelmien tarkistaminen)

Kysymykset

1. Yleistä ehdotuksesta ja sen tavoitteista.

Hyvinvointialueuudistus astui voimaan 1.1.2023. Sen myötä muuttui kuntien ja valtion suhde veronsaajina. Lisäksi tehtiin uudet monimutkaiset valtionosuuslaskelmat, joiden tuloksena tänä vuonna kuusi kuntaa ja vuonna 2024 kymmenen kuntaa joutuu maksamaan valtiolle sen johdosta, että sosiaali- ja terveystalot siirtyivät kunnilta valtion rahoittamille hyvinvointialueille.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta totesi jo vuonna 2009 (PeVL 29/2009 vp, s.3), että negatiivisen valtionosuuden maksamiseen velvoittaminen soveltuu huonosti kuntien itsehallinnon peruseriaatteisiin ja kuntien ja valtion välisiin taloudellisiin suhteisiin. Valiokunta näki, että jatkossa on syytä selvittää, voidaanko valtionosuusjärjestelmää kehittää niin, että negatiivisen valtionosuuden mahdollisuus suljetaan pois.

Ongelma on tunnistettu myös sote-uudistuksen rahoitukseen liittyvässä lainsäädännössä. Hallituksen esityksen 155/2022 mukaan ”valtiovarainministeriö seuraa erityisesti negatiivisen valtionosuuden kuntien talouden tilannetta ja edellytyksiä selviytyä peruspalvelujen rahoituksesta sekä arvioida mahdollisia valtionosuuden perusteisiin tarvittavia muutoksia”.

Nyt on tilanne tiedossa eli 10 kuntaa ja niiden taloudellista selviytymistä lakisääteisistä velvoitteistaan uhkaa negatiivinen valtionosuus 2024. Se ei ole oikein eikä kohtuullista. Teoreettiset, elämälle vieraat laskelmat, jotka johtavat kohtuuttomaan lopputulokseen, eivät ole hyväksyttäviä oikeusvaltiossa.

2. Huomioon otettavat erät.

Ovatko kunnan peruspalvelujen valtionosuusasetuksen luonnoksessa mainitut oikaistavat erät (2

momentin kohdat 1-6) perusteltuja ja niiden huomioon ottamisen tapa mielestänne tasapuolinen kuntien välillä?

1. takautuvat pelastustoimen varallaolokorvaukset
2. sote- ja pela- kuntayhtymien takautuvat alijäämät ja ylijäämät
3. kunnan kirjaamatta jättämä osuus sote-kuntayhtymän alijäämästä
4. sote- ja pela-kuntayhtymien ylijäämän palautus ja alijäämän kattaminen
5. muiden sote-yhteistoimintaorganisaatioiden ja pelastuslaitosten 2-4 kohdissa tarkoitettu ylijäämän palautus tai alijäämän kattaminen
6. palveluluokille kirjatut sote- ja pela -toimitilojen ja kiinteistöjen luovutusvoitot ja -tappiot sekä osakkeiden ja osuuksien luovutusvoitot ja -tappiot

Ylijäämän palautus ja alijäämien kattaminen on otettava huomioon koska ne ovat saattaneet kertyä myös aiemmilta vuosilta kuin 2021 ja 2022. Tämä vääristäsi ko. tarkasteluvuotia.

3. Onko mahdollisesti jokin muu merkittävästi laskelmia vääristävä erä?

-

4. Vaikutuksen merkittävyyden arviointi.

Kuntakohtainen tieto oikaistaisiin ainoastaan silloin, jos kyseinen tieto vääristää merkittävästi yksittäisen kunnan tai hyvinvointialueen rahoitusta. Merkittävänä pidettäisiin vaikutusta, joka olisi vähintään noin 30 euroa asukasta kohden laskettuna. Onko oikaisun kynnys mielestänne oikea?

Matalalla kynnyksellä tulisi oikaista virheellisyydet.

5. Menettely. Näkemyksenne ehdotetun oikaisumenettelyn toimivuudesta (kysely kunnille ja kuntayhtymille=hyvinvointialueille, muut saatavissa olevat selvitykset ja tiedot, siirtolaskelmaluonnos ja sen kommentointimahdollisuus)?

Siirtolaskelmat olisi saatava välittömästi lomakauden jälkeen, jotta talouden suunnitteluun olisi edes jonkinlaista pohjatietoa.

6. Muita huomioita.

Kaavin kunnassa oli jo vuosia aiemmin ennakoitu valtionosuuksien muutoksia sekä hyvinvointialueen aloittamista ja tehty ennakkoluulottomia ja edistyksellisiä päätöksiä. Kaavin kunnan peruskoulun ylempien luokkien opetus on siirretty naapurikunnan (Tuusniemi) vastuulle. Kuntien välisestä yhteistyöstä, kuten opetuksesta, on useasti eri tahojen toimesta perusteltu välttämättömänä toimintatapana. Kaavin palveluasuminen ja siihen liittyvät kiinteistöt on siirretty yksityisen toimijan (Attendo) tehtäväksi.

Sote-uudistuksen yhteydessä kunnilta siirtyi kustannuksia (sote- ja pela-kustannukset) sekä tuloja hyvinvointialueille. Esitettyjen perustelujen mukaan Kaavin siirtyvät sote- ja pela-kustannukset ovat

siirtyviä tuloja suurempia, eli Kaavi hyötysi uudistuksesta, kun kustannuksia häviää taloudesta tuloja enemmän. Tätä hyötyä on rajattu muutosrajoittimella, joka on 60 % siirtyvien kustannusten ja tulojen erotuksesta. Negatiiviset sote-erät näyttelevät erittäin suurta roolia, koska sote-menoja siirtyy enemmän kuin verorahoitusta.

Ilman järjestelmänmuutoksen tasausta Kaavin kunnan taloudellinen asema paranisi merkittävästi. Kaavin kunnan osalta muutosrajoitin ja järjestelmänmuutoksen tasaus aiheuttaa merkittävä heikennystä kunnan talouteen ilman että kunta voi näihin vaikuttaa. Kaavin kunnan osalta valtionosuudet ovat negatiiviset noin 840 000 € ja ensimmäisten ennakkotietojen perusteella vuonna 2024 Kaavin valtionosuudet olisivat negatiiviset noin 1,0 milj.€, kun otetaan huomioon kotikuntakorvaukset. Teoreettiset laskelmat johtavat kohtuuttomaan lopputulokseen, eivätkä ole millään tavalla ymmärrettävissä. Tämä on aivan kestävä taso kuntataloudessamme. Vähimmäisvaatimus on siis se etteivät valtionosuudet saa mennä missään tapauksessa negatiivisiksi.

Korhonen Harri
Kaavin kunta